

j) – scrisori, telegrame care reflectă problemele interetnice, cele economice – mai ales cele care priveau producția de petrol, comerțul, aprovizionarea, etc, etc.

Pe scurt, aceasta este o trecere în revistă a principalelor subiecte cu care cititorul interesat se întâlnește odată cu parcurgerea acestui volum. Dar nu putem să nu remarcăm studiul introductiv (în care autorii au evidențiat, o dată în plus, complexitatea evenimentelor petrecute atunci), nota asupra ediției, lista documentelor, toate acestea fiind publicate în română, engleză și franceză, înlesnind astfel utilizarea volumului și de către specialiștii străini.

În fine, nu putem să nu recunoaștem că o astfel de întreprindere este temerară, ea solicitând un efort deosebit din partea întregului colectiv care a participat la elaborarea volumului. Conținutul documentelor, rigoarea științifică cu care a fost făcută editarea lor, ținuta grafică de ansamblu a volumului ne îndreptățesc să apreciem inițiativa Arhivelor Diplomatice ca fiind extrem de utilă – în primul rând pentru cititorii din mediul academic (studenți, masteranzi, doctoranzi, cadre didactice și cercetători), dar și pentru toți cititorii interesați și pasionați de istorie.

Marcela Sălăgean

Valer MOGA, Sorin ARHIRE (coord): *Problema Transilvaniei în discursul politic de la sfârșitul Primului Război Mondial*, Academia Română, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, 2009, 236 p.

Transilvania și anul 1918 constituie un subiect amplu dezbătut și valorificat de istoriografie, *noutatea* constând în aprecierea serios diminuată a studiilor pe o atare tematică. Cu toate acestea, este încă dificil de identificat o contribuție dedicată exclusiv analizei discursului politic, aspect ce face ca volumul coordonat de cei doi universitari de la Alba Iulia să aibă rolul unei contribuții de pionierat în abordarea perioadei de la sfârșitul Primului Război Mondial.

Fundamentată pe o introducere solidă, în care sunt amplu prezentate opțiunile și tendințele metodologice ale autorilor, lucrarea ne propune un demers axat pe analiza familiei semantice generate în jurul conceptului de națiune (*Națiunea în discursul politic românesc din Transilvania anulului 1918*), o examinare a expunerii proprii social-democraților transilvăneni (*Internaționalismul și principiile naționale: O perspectivă asupra discursului politic al social-democraților români din Ungaria 1917-1918*), două studii concentrate pe logosul anglo-saxon (*Mediile politice britanice și problema românească; Reconfigurarea frontierelor Europei de Est: W. Wilson între principii și acțiune politică*), respectiv o interpretare originală a implicării francmasoneriei în contextul terminării primului conflict armat (*„Morile de vânt ale zeilor”: Momentul 1918 și implicațiile sale în lumina unor surse francmasonice edite și inedite*).

Într-o primă abordare tematică, Valer Moga lansează ipoteza conform căreia, pe parcursul conflagrației și până la începutul anului 1918, nu a existat un discurs românesc univoc asupra destinului Transilvaniei și doar contextul politic al acestui an a determinat confluența orizonturilor politice (implicit și exponențiale) spre soluția unirii Transilvaniei cu România. Definind discursul politic în cheia oferită de „școala franceză”¹, semnatarul cuantifică și interpretează evoluția semantică a termenilor cheie din expozeul politic transilvan (națiune, neam, popor, autodeterminare, etc). În continuare, se alocă un spațiu generos prezentării principalului loc de enunțare a discursului politic românesc și a celor ce apar în prim-planul său², conchizând, printre altele, că generația de politicieni autohtoni de la 1918 a moștenit de la cea anterioară un limbaj politic evoluat și complex, care asimilase terminologia specifică aflată în circulație în Europa centrală și occidentală de cel puțin o jumătate de veac (p. 98).

¹ A se vedea capitolul introductiv *În așteptarea analizei* și subcapitolul *Metodologie și surse*, p. 31-42.

² Autorul le numește *formatiuni discursive*, în cazul Transilvaniei fiind vorba de Consiliul Central Național Român

Cea de-a doua incursiune în analiza logosului elitelor românești din Transilvania îi aparține lui Sorin Radu, care reușește să surprindă în studiul său încheierea corpusului discursiv social-democrat și implicit modul în care social-democrații români au trecut, în contextul anilor 1917-1918, de la un limbaj politic tipic internaționalist, proletar și pragmatic, la susținerea unor principii naționale. În validarea tezei sale autorul demonstrează, argumentând pertinent, că, într-o prima fază, naționalismul (modern) fusese respins de către social-democrații români din Ungaria în termenii unei „boli insidioase” (p.124), pentru ca în conjunctura Unirii, aceștia să-și exprime totala adeziune la acest proiect asociat mai degrabă Partidului Național Român. Bazându-și argumentația pe texte precum *Către poporul muncitor român*, semnatarul sesizează interesul celor menționați de a se legitima politic ca un partid național, cumulat cu eforturile de contracarare a contestărilor apărute pe scena politică autohtonă postbelică.

Dacă primele două demersuri analitice sunt axate pe reconstituirea și interpretarea discursului politic românesc, ultimele trei texte ale volumului, elaborate de Sorin Arhire, Daniel Mihai Melinte și Varga Attila, evaluează perspectiva anglo-saxonă, respectiv *o viziune asupra unuia* dintre orizonturile discursive maghiare referitoare la anul 1918. Scopul celui dintâi studiu pomenit este de a afla „ce fel de promisiuni au făcut oamenii politici britanici din acea vreme, cât de des au fost acestea formulate, ce cauze au fost identificate pentru fenomenele istorice ce au avut loc în preajma anului 1918, dar și în ce ordine a importanței au fost ele ierarhizate în viziune britanică” (p. 172). Pentru aceasta, autorul face apel la schimbul de mesaje dintre suveranii României și Marii Britanii, la corespondența dintre legația britanică de la București și Foreign Office, ca și la cercetarea articolelor din presa britanică și a discursurilor premierului britanic, David Lloyd George, despre România. Concluzia la care se ajunge este aceea conform căreia, cu excepția câtorva minore divergențe legate de statutul minorităților naționale sau de trasarea viitoarelor frontiere, mediile politice din Marea Britanie, precum și reprezentanții diplomați de la București au avut o atitudine net favorabilă României.

În timp ce Sorin Arhire este interesat în analiza sa exclusiv de perspectiva britanică, o altă abordare este construită de această dată în jurul interesului vădit de către Daniel Mihai Melinte asupra idealismului politic american și a conceptelor promovate de acesta în spațiul european. Pornindu-se așadar de la interpretările istoriografice și abordările multiple ale problemelor internaționale de la sfârșitul Primului Război Mondial, se oferă cititorilor o posibilă decodare a sensului termenilor definitorii pentru doctrina wilsoniană: *autoguvernare, autodeterminare, suveranitate națională*. Semnatarul studiului își edifică abil constructul în acest sens, integrând discursul politic american, implicit acțiunile președintelui Woodrow Wilson, în contextul politic european, considerându-le just o premisă necesară înțelegerii adecvate a terminologiei propuse spre interpretare.

Original prin tematică, prezentare și edificiu argumentativ, *Morile de vânt ale zeilor*, reprezintă o abordare „underground”³ a problematicii terminalului conflictului prim mondial. Un prim merit al lui Varga Attila, autorul textului, este acela de a populariza opera lui Fejtő Ferenc/François, istoricul care a dezvăluit aportul primordial al francmasoneriei în conjunctura anului 1918, în vestita carte intitulată *Requiem pour un empire defunt: Histoire de la destruction de l'Autriche-Hongrie*. Pornind de la opera celui sus citat, cercetătorul clujean investighează rolul mișcării confraternale în destrămarea Imperiului Austro-Ungar, lansând ipoteza conform căreia aceasta nu a manipulat, ci, contrar așteptărilor *conspiraționiste*, a fost manevrată de către liderii politici și militari pentru a consolida supremația Angliei și a Franței în detrimentul Germaniei.

În introducerea prezentului volum, unul dintre coordonatori, universitarul Valer Moga, vorbește despre textele care constituie termenii primului pas efectuat pe drumul cunoașterii discursului politic axat pe problemele Transilvaniei la sfârșitul Primului Război Mondial și, totodată, despre intenția/posibilitatea dezvoltării lor în ulterioare studii autonome. Lectura atentă a cărții nu face decât să confirme atât opinia, cât și oportunitatea dezideratului sus-enunțat, demersurilor co-semnatarilor neputându-li-se nega rolul de incursiuni originale, respectiv aura de *noutate* în domeniu.

Grigore Moldovan

³ Caracterizare regăsită, de altfel, și în rezumatul textului semnat de Atilla Varga, vezi la pagina 217.